

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: +420 286 840 129
E-mail: jan.cervenka@soc.cas.cz

Václav Havel očima veřejnosti čtyř středoevropských zemí

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v12-02</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>6. – 13. 2. 2012</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraje (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1054</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PO.88, PO.89, PO.90, PO.91</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>2. dubna 2012</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

V únoru 2012 CVVM zjišťovalo, jak občané vnímají osobnost nedávno zesnulého bývalého prezidenta Václava Havla. Pod zastřešením CEORG¹ byly některé otázky z tohoto výzkumu v únoru tohoto roku položeny respondentům též v Polsku², Maďarsku³ a na Slovensku⁴.

Nejprve byla respondentům položena baterie výroků o Václavu Havlovi, s nimiž měli vyjádřit buďto svůj souhlas, či naopak nesouhlas.⁵

¹ C E O R G [The Central European Opinion Research Group] zahrnuje tři instituce zabývající se výzkumem veřejného mínění v České republice [CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. - Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR], v Maďarsku [TÁRKI - Társadalomkutató Intézet és Társadalomkutató Informatikai Egyesülés] a v Polsku [CBOS - Centrum Badania Opinii Społecznej].

² V Polsku šetření proběhlo ve dnech 3. - 9. 2. 2012 na reprezentativním souboru 999 respondentů ve věku od 18 let.

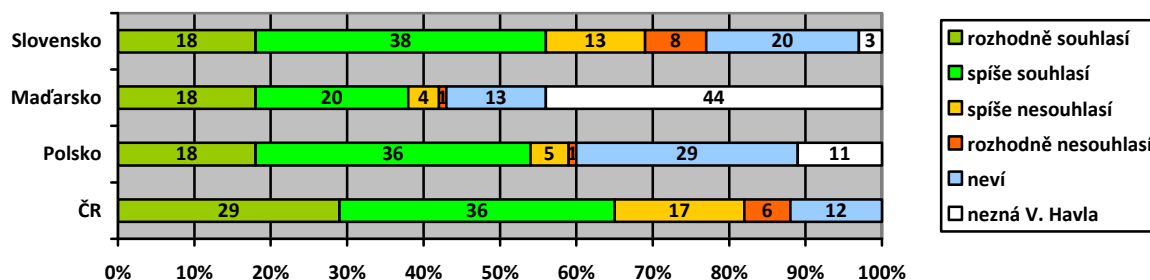
³ V Maďarsku proběhl sběr dat v termínu od 16. do 22. 2. 2012 na reprezentativním souboru 1010 respondentů ve věku od 18 let.

⁴ Na Slovensku sběr dat realizovala agentura FOCUS ve dnech od 1. do 7. 2. 2012. Dotazováno bylo 1053 respondentů ve věku od 18 let.

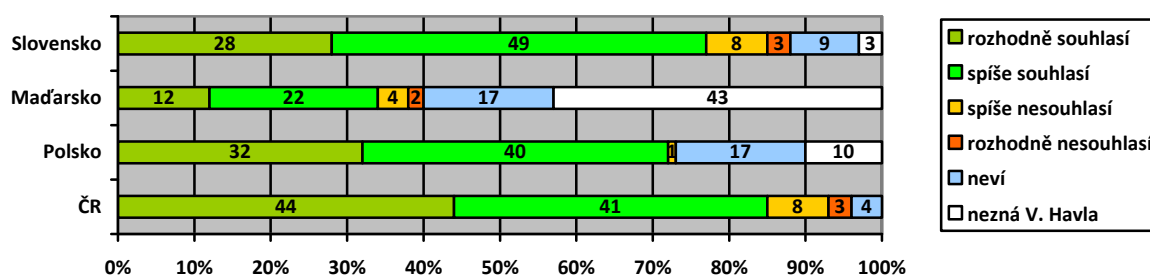
⁵ Otázka: „Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s každým z následujících výroků o nedávno zesnulém bývalém českém prezidentovi Václavu Havlovi? a) Byl úspěšným autorem divadelních her. b) Byl významným obhájcem lidských práv. c) Učinil mnoho špatných politických rozhodnutí.“

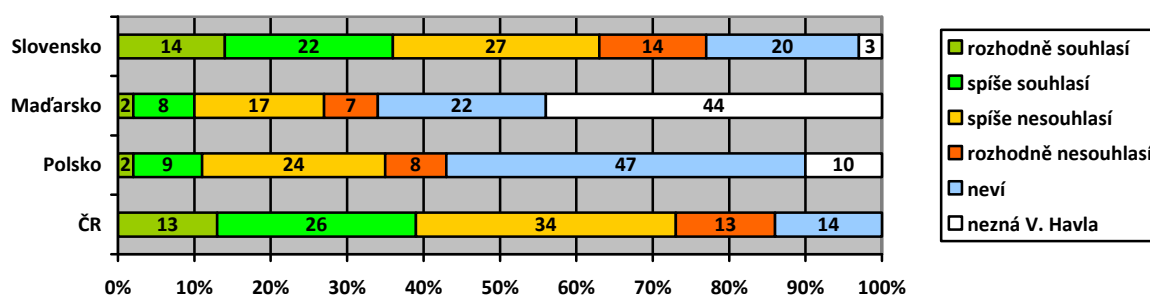
Graf 1a: „Václav Havel byl úspěšným autorem divadelních her.“

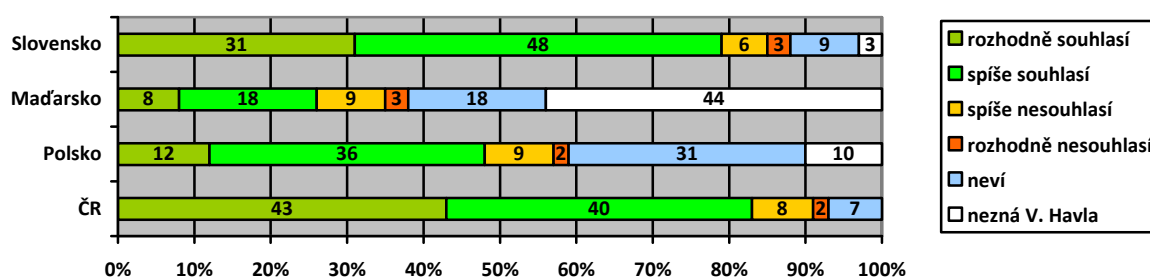
Graf 1b: „Václav Havel byl významným obhájcem lidských práv.“

Graf 1c: „Václav Havel učinil mnoho špatných politických rozhodnutí.“

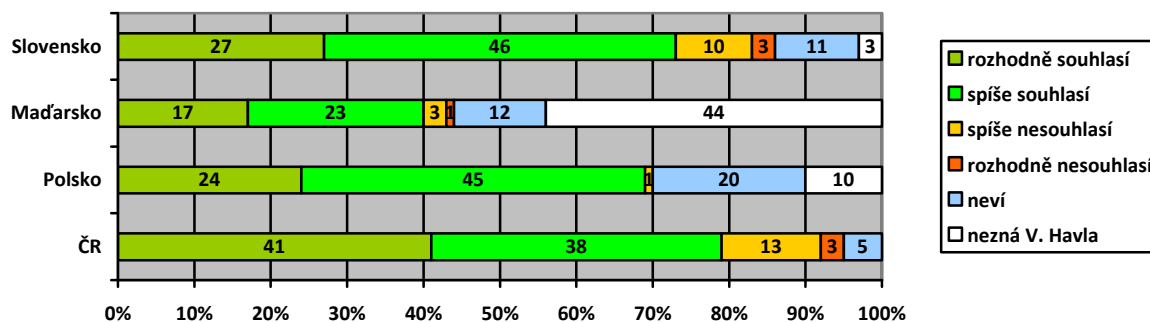
Graf 1d: „Václav Havel významně ovlivnil boj proti komunistickému režimu v naší zemi.“

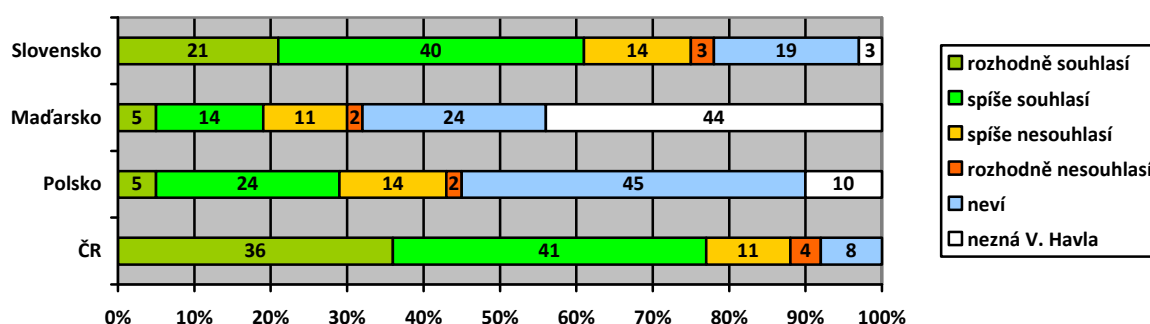
d) Významně ovlivnil boj proti komunistickému režimu v bývalém Československu/v Polsku/v Maďarsku. e) Byl dobrým prezidentem své země. f) V politice byl příliš velkým idealistou. g) Zastával mravní ideje, které jsou důležité pro dnešní dobu.“

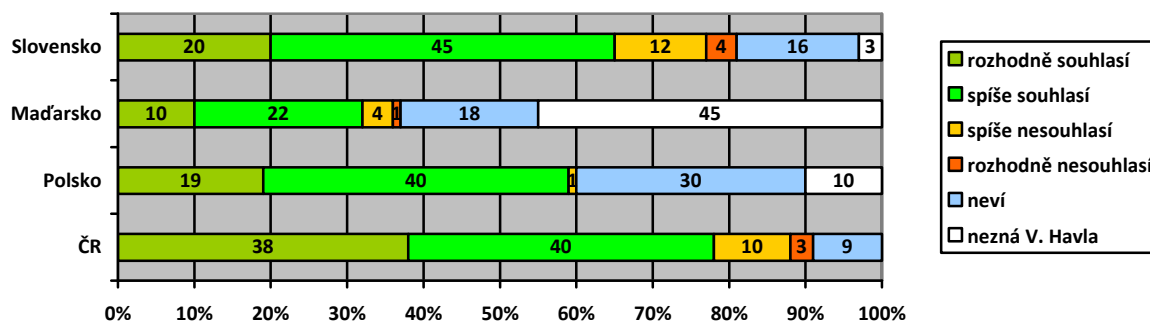
Graf 1e: „Václav Havel byl dobrým prezidentem své země.“

Graf 1f: „Václav Havel v politice byl příliš velkým idealistou.“

Graf 1g: „Václav Havel zastával mravní ideje, které jsou důležité pro dnešní dobu.“

Jak ukazují výsledky zachycené v grafech 1a až 1g, ve všech čtyřech zapojených zemích střeoevropského regionu jednoznačně převažuje pozitivní mínění o Václavu Havlovi a jeho veřejném působení. Šetření rovněž ukázalo, že nejen v České republice, kde byl dlouholetým prezidentem, a na Slovensku, kde jej většina respondentů s výjimkou nejmladších ještě zažila jako posledního prezidenta federálního Československa, ale i v Polsku je Václav Havel tak či onak zapsán v povědomí výrazné většiny veřejnosti, když pouze 3 % dotázaných na Slovensku a asi jen desetina v Polsku v šetření uvedla, že Václava Havla nezná. Oproti tomu v Maďarsku to už byly více než dvě pětiny dotázaných, kteří tvrdili, že Václava Havla neznají. V případě Slovenska pak s odstupem času pozitivní

postoje k Václavu Havlovi celkem jednoznačně převládají i navzdory tomu, že v době, kdy zastával úřad federálního prezidenta, bylo mínění Slováků vůči němu zejména v průběhu let 1991 a 1992 poměrně kritické.⁶ Právě na Slovensku a také v České republice se ale ve větším počtu objevují i kritické reakce, které naopak především v Polsku, kde Václav Havel byl známou postavou pro devět z deseti dotázaných, téměř chybějí nebo jsou alespoň výrazně sporadičtější u otázek, v nichž se české a slovenské veřejné mínění v názorech na Václava Havla poněkud více štěpí. Konkrétně se to týká zejména výroku, že „Václav Havel učinil mnoho špatných politických rozhodnutí“, s nímž souhlas vyjádřilo 39 % Čechů a 36 % Slováků při 47 %, respektive 41 % nesouhlasících, zatímco v Polsku to bylo jen 11 % proti 32 % nesouhlasících. To, že byl dobrým prezidentem své země, si myslí čtyři pětiny (79 %) Čechů a téměř tři čtvrtiny (73 %) Slováků, ale 16 % Čechů a 13 % Slováků si myslí opak, zatímco v Polsku, kde souhlas s tímto výrokem byl téměř tak vysoký, jako na Slovensku, respektive jen o čtyři procentní body nižší (69 %), opačný názor zastává jen jeden dotázaný ze sta. Podobná situace se objevuje i v případě výroku, že „Václav Havel zastával mravní ideje, které jsou důležité pro dnešní dobu“, s čímž souhlasí 78 % Čechů, 65 % Slováků a 59 % Poláků, přičemž však opačný názor se významněji objevoval jen mezi Čechy (13 %) či Slováky (16 %), zatímco u Poláků byl výjimečný (1 %), nebo u výroku, že „Václav Havel byl významným obhájcem lidských práv“, se kterým souhlasí 85 % Čechů, 77 % Slováků a 72 % Poláků a naopak nesouhlasí 11 % Čechů i Slováků, ale jen 1 % Poláků. Jinak ve všech zemích mezi těmi, kdo jej znají, převažuje mínění, že Václav Havel byl úspěšným autorem divadelních her, i když zde také byl podíl Čechů a Slováků nesouhlasících s tímto tvrzením (23 % a 21 % při 65 %, respektive 56 % souhlasících) zřetelně vyšší než u Poláků (6 % při 54 % souhlasících), nemluvě o Maďarech (5 % nesouhlas, 38 % souhlas). Roli Václava Havla v boji proti komunistickému režimu v jejich zemi pochopitelně více reflektují Češi (83 % proti 10 %) a Slováci (79 % proti 9 %), ale totéž si myslí i bezmála polovina Poláků (48 % : 11 %) a rovněž asi čtvrtina Maďarů (26 % : 12 %). Jedinou položkou, v níž převládla na adresu Václava Havla určitá kritika, lze-li tento výsledek takto interpretovat, byl výrok, že „Václav Havel v politice byl příliš velkým idealistou“, s nímž se ztotožnila více než třičtvrtinová většina dotázaných Čechů (77 % proti 15 %) a také třípětinová většina Slováků (61 % proti 17 %). Mezi Poláky a Maďary byl v tomto ohledu rovněž poněkud vyšší podíl souhlasu než nesouhlasu, i když zdaleka nejčastěji se tu respondenti uchýlovali k odpovědi „nevím“. Tento typ odpovědi byl ostatně zejména mezi polskými respondenty výrazně častější u všech zkoumaných položek v porovnání s Čechy a Slováky. V případě Maďarů byl tento jev rovněž patrný, i když ne v takové míře, což ale byl pouze důsledek toho, že velká část maďarských respondentů již předem přiznala, že Václava Havla vůbec nezná.

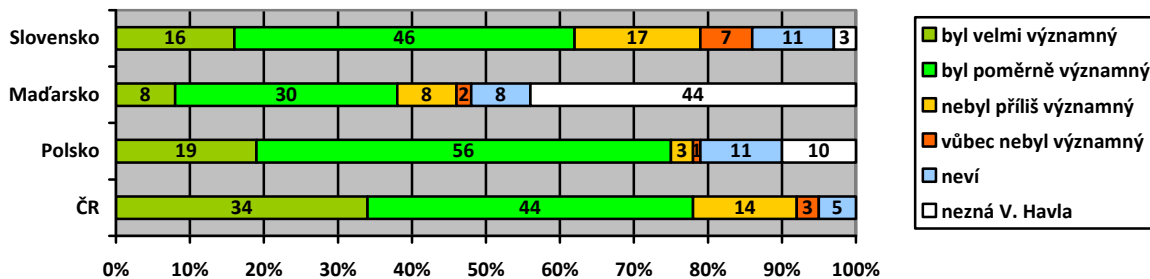
Další otázka šetření zjišťovala názory obyvatel čtyř středoevropských států na význam Václava Havla pro svět, region střední Evropy, jejich zemi i pro ně samotné.⁷

⁶ Např. v květnu 1992 podle výsledků tehdejšího šetření IVVM v české části federace prezidentovi rozhodně či spíše důvěřovalo 78 % dotázaných a 20 % mu vyjadřovalo nedůvěru, na Slovensku podíl důvěřujících činil jen 53 % při 43 % podílu nedůvěřujících. V červnu 1991 byl pak zaznamenaný rozdíl mezi oběma republikami ještě výraznější, když v ČR podíl důvěřujících prezidentovi činil 87 % při 12 % nedůvěřujících, zatímco v SR to bylo 53 % proti 46 %. V květnu 1991, krátce po emotivně vypjatém odvolání na Slovensku tehdy velmi populárního Vladimíra Mečiara z postu premiéra vlády Slovenské republiky, v postoji k prezidentu Václavu Havlovi mezi dotázanými na Slovensku dokonce velmi výrazně převážila nedůvěra (58 %) nad důvěrou (41 %), zatímco v ČR byl poměr důvěry a nedůvěry 82 % k 16 %.

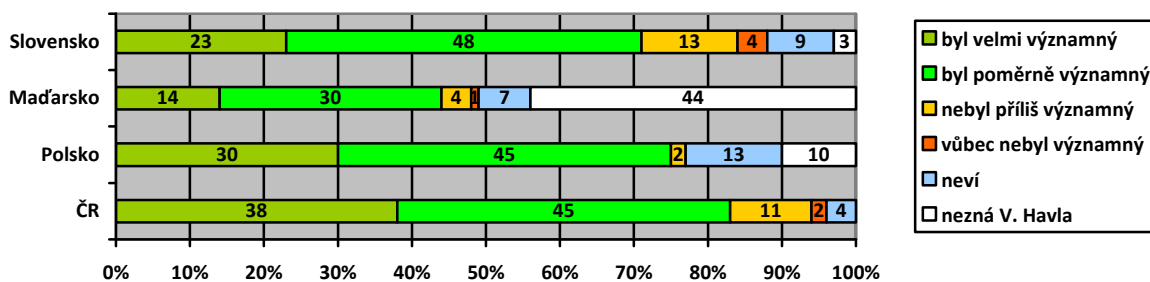
⁷ Otázka: „Nakolik významný byl podle Vás Václav Havel a) pro svět, b) pro region střední Evropy, c) pro Českou republiku/Polsko/Maďarsko/Slovensko, d) pro Vás osobně.“

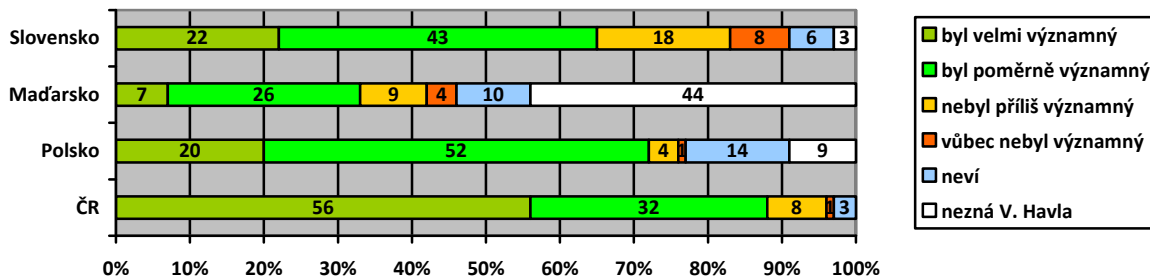
Graf 2a: Jak významný byl Václav Havel pro svět?

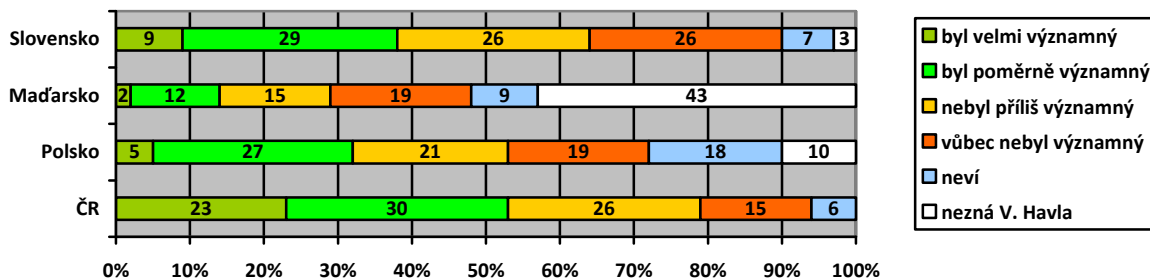
Graf 2b: Jak významný byl Václav Havel pro region střední Evropy?

Graf 2c: Jak významný byl Václav Havel pro naši zemi?

Graf 2d: Jak významný byl Václav Havel pro Vás osobně?

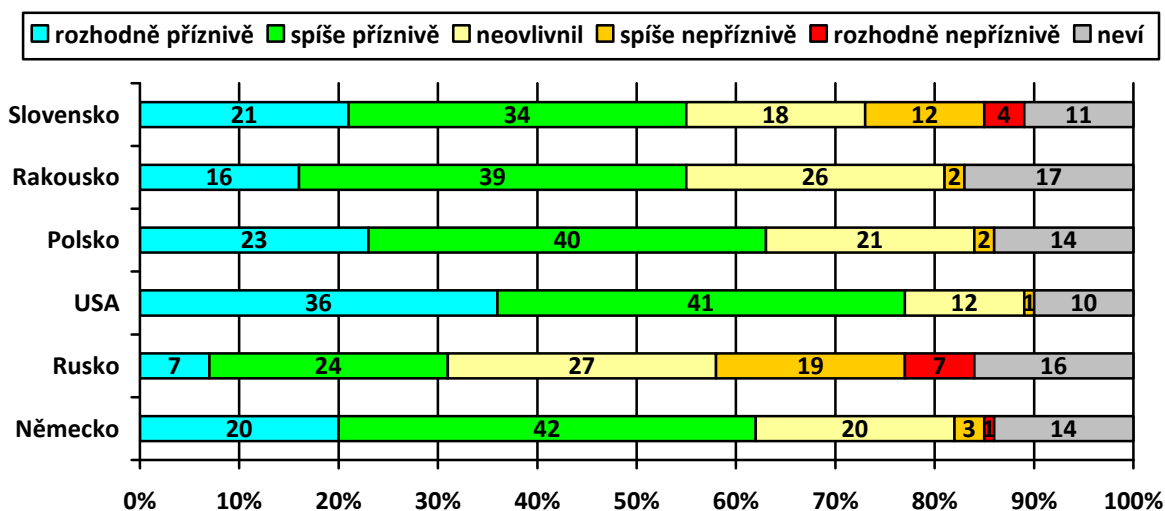
Výsledky zachycené v grafech 2a až 2d ukazují, že z hlediska významu pro svět, pro region střední Evropy i pro jejich zemi je Václav Havel ve všech zemích, kde se výzkum uskutečnil, hodnocen výrazně častěji jako velmi či poměrně významný než jako nepříliš významný či vůbec ne významný. Obecně největší význam Václavu Havlovi připisují celkem pochopitelně respondenti z České republiky, přičemž nejvýraznější to je v případě, kdy hodnotili jeho význam pro samotnou zemi, ale ve všech těchto položkách i Poláci a Slováci velkou většinou hodnotili Havlův význam jako podstatný, přičemž Poláci více než Slováci, mezi nimiž se u všech položek objevovala i relativně větší menšina těch, kdo význam Václava Havla hodnotí jako malý či žádný. Celkově výrazně nižší podíl těch, kdo připisují Václavu Havlovi větší význam, mezi Maďary pak byl přímým důsledkem vysokého podílu respondentů uvádějících, že Václava Havla neznají, přičemž pokud bychom tyto odpovědi nebrali v potaz, bylo by hodnocení Havlova významu ze strany Maďarů, zejména pokud jde o svět a region střední Evropy, velmi podobné jako u Slováků a Poláků. V případě významu Václava Havla pro jejich vlastní zemi bylo i tak hodnocení Maďarů relativně nižší než hodnocení Slováků a Poláků, nemluvě o Čechách. Pokud jde o význam Václava Havla pro respondenty osobně, pouze v České republice převážilo hodnocení, že Václav Havel byl v tomto ohledu „velmi“ či „poměrně“ významný (53 %), zatímco na Slovensku to byly necelé dvě pětiny (38 %), v Polsku asi třetina (32 %) a v Maďarsku jen 14 % při vyšších podílech těch, kdo Havlův význam zde hodnotí jako malý či žádný (52 % na Slovensku, 40 % v Polsku a 34 % v Maďarsku).

Pokud se poněkud blíže podíváme na odpovědi českých respondentů na výše zmiňované otázky, pak z hlediska sociodemografického členění muži častěji než ženy spojují Václava Havla se špatnými politickými rozhodnutími. Lidé starší než šedesát let mu rovněž častěji připisují špatná politická rozhodnutí a méně často jej považují za dobrého prezidenta, významného obhájce lidských práv či někoho, jehož mravní ideje jsou důležité pro dnešní dobu. Absolventi vysokých škol pak častěji uváděli, že Václav Havel je významný pro ně samotné. Dotázaní, kteří životní úroveň své domácnosti považují za dobrou, hodnotí příznivěji Václava Havla jako významného obhájce lidských práv a dobrého prezidenta a připisují mu větší význam, pokud jde o ně samotné. Naopak ti, kdo svoji životní úroveň vnímají negativně, častěji nesouhlasí s tím, že by byl Václav Havel významným obhájcem lidských práv a dobrým prezidentem a přikládají mu menší význam jak pro ně samotné, tak i pro region střední Evropy. Z hlediska sebezařazení na politické škále levice – pravice ti, kdo se řadí výrazně nalevo, zastávají vůči Václavu Havlovi poněkud kritičtější postoje, pokud jde o obhajování lidských práv, množství špatných politických rozhodnutí, prezidentování či zastávání mravních idejí důležitých pro dnešní dobu, ale v menší míře i pokud jde o jeho úspěšnost jako dramatika, přičemž mu zároveň méně často připisují osobní význam pro sebe samotné. Na druhé straně ti, kdo se hlásí k pravému středu, Václava Havla zřetelně častěji vyzdvihují jako dobrého prezidenta, který je významný pro ně samé. Podle stranických preferencí kritičtěji Václava Havla hodnotí především příznivci KSČM, kteří mu více připisují špatná politická rozhodnutí, relativně častěji nesouhlasí s tím, že byl dobrým prezidentem a významným obhájcem lidských práv, že by významně ovlivnil boj proti komunistickému režimu a že by zastával mravní ideje důležité pro dnešek, a obecně mu přisuzují poněkud nižší význam, i když i mezi nimi převažoval souhlas nad nesouhlasem v případě tvrzení, že Václav Havel byl významným obhájcem lidských práv, že významně ovlivnil boj proti komunistickému režimu v bývalém Československu, že byl dobrým prezidentem a že zastával mravní ideje důležité pro dnešní dobu, stejně jako přesvědčení o významu Václava Havla pro svět, středoevropský region a Českou republiku. Na druhé straně voliči ODS

ještě častěji než jiní označovali Václava Havla za úspěšného dramatika, významného obhájce lidských práv, dobrého prezidenta a osobnost významnou pro region střední Evropy a je samotné. Také stoupenci TOP 09 považují Václava Havla ve zvýšené míře za významného pro sebe osobně a vedle toho častěji odmítají tvrzení, že se Václav Havel dopustil mnoha špatných politických rozhodnutí.

Další část výzkumu už se týkala pouze respondentů v České republice, přičemž první otázka zkoumala názory občanů na to, jak Václav Havel ovlivnil vztahy České republiky s některými jinými zeměmi.

Graf 3: Jak ovlivnil V. Havel vztahy ČR s některými státy?⁸

Jak je patrné z výsledků v grafu 3, u všech zařazených států více či méně převládá mínění o pozitivním příspěvku Václava Havla k rozvoji vzájemných vztahů, i když ve dvou případech – Slovenska a především Ruska – se mínění české veřejnosti značně rozchází a podstatná část dotázaných naopak soudila, že Václav Havel vztahy s těmito zeměmi ovlivnil spíše nepříznivě.

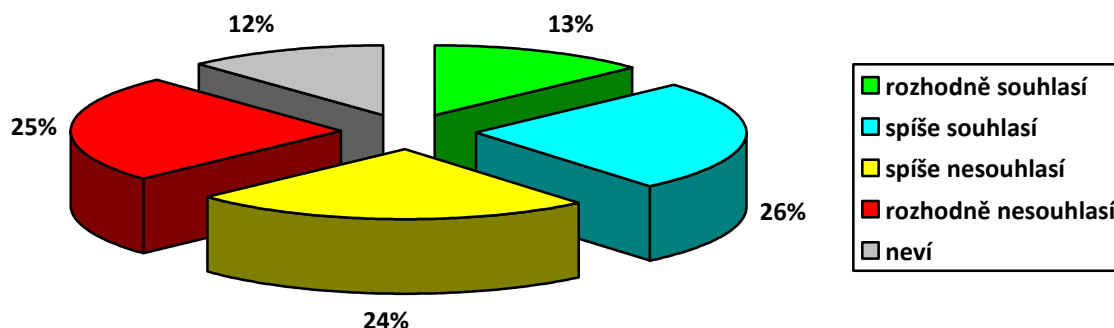
Zdaleka nejčastěji se česká veřejnost shodla na tom, že Václav Havel ovlivnil příznivě vztahy ČR se Spojenými státy, což v šetření uvedlo 77 % z nich, zatímco opak se mezi odpověďmi objevoval jen sporadicky. Také u vztahů s Polskem, Německem a Rakouskem jednoznačně převládá názor, že Václav Havel je ovlivňoval pozitivně, což si myslí vždy nadpoloviční a v případě Polska a Německa dokonce více než třipětinová většina dotázaných při zcela marginálním výskytu opačného mínění. V případě Slovenska už je situace poněkud složitější, protože i když i zde ti, kdo si myslí, že Václav Havel ovlivňoval vztahy ČR se Slovenskem příznivě, tvoří mírně nadpoloviční většinu, zhruba každý šestý občan (16 %) si zde myslí pravý opak. U Ruska je pak mínění již velmi rozdělené, když necelá třetina (31 %) soudí, že Václav Havel přispíval k budování vzájemných vztahů pozitivně, zatímco zhruba čtvrtina (26 %) uvádí opak a asi stejně velká část míní, že Václav Havel vzájemné vztahy neovlivnil ani příznivě, ani nepříznivě.

⁸ Otázka: „Myslíte si, že Václav Havel vztahy České republiky s následujícími státy ovlivnil příznivě, neovlivnil nebo ovlivnil nepříznivě? a) Německo, b) Rusko, c) Spojené státy americké, d) Polsko, e) Rakousko, f) Slovensko.“

Podrobnější analýza ukázala, že absolventi vysokých škol poněkud častěji připisují Václavu Havlovi pozitivní působení na vztahy s Německem a se Spojenými státy a naopak nepříznivé působení na vztahy s Ruskem. Naopak respondenti s pouze základním vzděláním vesměs vždy výrazně častěji uváděli odpověď „nevím“, což se na druhé straně většinou (s výjimkou Ruska a Slovenska) promítlo do významně nižšího podílu těch, kdo Václavu Havlovi připisovali pozitivní působení na vzájemné vztahy ČR s příslušnou zemí. Nepříznivé působení na vztahy ČR s Ruskem Václavu Havlovi častěji přisuzují muži než ženy. Dominantním rozdílem z hlediska věku byl vysoký podíl „nevím“ mezi nejmladšími respondenty ze skupiny 15 až 19 let. S výjimkou hodnocení Havlova působení na vztahy s Ruskem a se Slovenskem se příznivost hodnocení zvyšuje s deklarovanou životní úrovní domácnosti respondenta. Lidé, kteří se politicky hlásí k pravému středu, častěji vyzdvihovali pozitivní působení V. Havla na rozvoj vztahů s USA a také se Slovenskem, ti, kdo stojí jednoznačně na pravici, pak mají více za to, že Václav Havel příznivě ovlivnil vztahy s Německem. Naopak ti, kdo se hlásí k levému středu, relativně méně často zmiňovali příznivý vliv Václava Havla na vztahy s USA. Podle stranických preferencí ti, kdo upřednostňují ODS, častěji zmiňují Havlovo příznivé působení na vztahy ČR s Německem, Rakouskem a Slovenskem, stoupenci TOP 09 byli optimističtější v případě hodnocení vlivu na vztahy s USA. Naopak voliči KSČM byli poněkud skeptičtější ohledně Havlova působení na rozvoj vztahů se Spojenými státy, s Polskem a se Slovenskem.

Poslední otázka položená výhradně českým respondentům se týkala tehdy ještě nikoli přijatého, ale široce diskutovaného návrhu na přejmenování Letiště Praha - Ruzyně na Letiště Václava Havla.

Graf 4: Postoj k přejmenování ruzyňského letiště na Letiště Václava Havla⁹

Jak je patrné z údajů v grafu 4, v době, kdy byl výzkum realizován, byly názory na tuto otázku značně rozdělené, přičemž mírně převažoval nesouhlas nad souhlasem. Konkrétně souhlas s přejmenováním letiště vyjádřily asi dvě pětiny (39 %) občanů, v tom 13 % „rozhodně“ a 26 % „spíše“. Naopak polovina (49 %) oslovených s nápadem nesouhlasila, přičemž 24 % zvolilo mírnější variantu zamítnutí a 25 % bylo „rozhodně“ proti. Více než desetina (12 %) lidí v této záležitosti neměla utvořen názor a zvolila odpověď „nevím“.

Podrobnější analýza ukázala, že návrh má relativně vyšší podporu mezi mladými ve věku 15 až 19 let, lidmi, kteří se hlásí k pravici, příznivci TOP 09 a také obyvateli Prahy. Naopak ve zvýšené míře proti přejmenování letiště či

⁹ Otázka: „Souhlasíte nebo nesouhlasíte s tím, aby Letiště Praha-Ruzyně bylo přejmenováno na Letiště Václava Havla? Rozhodně souhlasíte, spíše souhlasíte, spíše nesouhlasíte, rozhodně nesouhlasíte.“

alespoň významně méně často pro byli dotázaní, kteří životní úroveň své domácnosti hodnotí jako špatnou, a volí KSČM.